

Juridikens språk – till nytta, glädje och besvär!

Hugo Bergroth-sällskapet, Språkvårdsdagen 2016, Helsingfors

Hur har Hans tänkt?

1. Allra först
2. Juridik + språk = sant!
3. Juridikens språk = ?
4. Juridikens språk – till nytta!
5. Juridikens språk – till glädje?
6. Juridikens språk – till besvär!
7. Allra sist

1. Allra först

Hans Landqvist

Universitetslektor, Docent

Enheten för nordiska språk

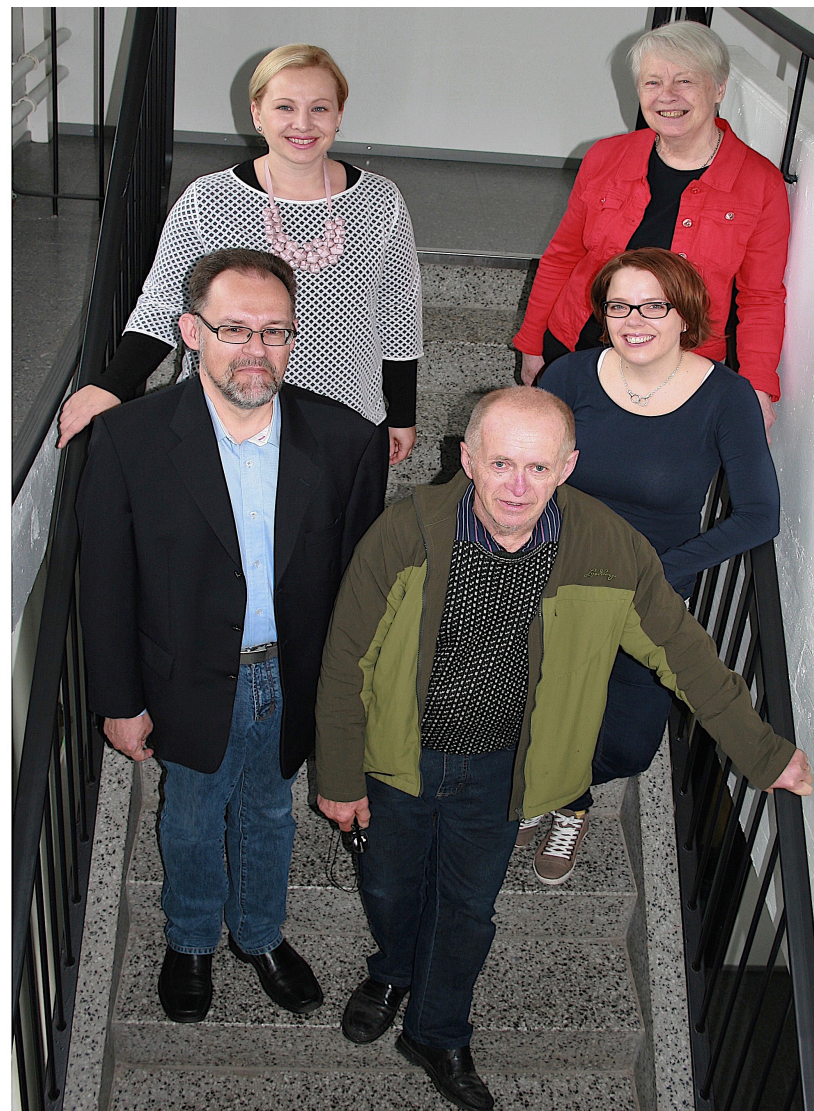

Turun yliopisto
University of Turku

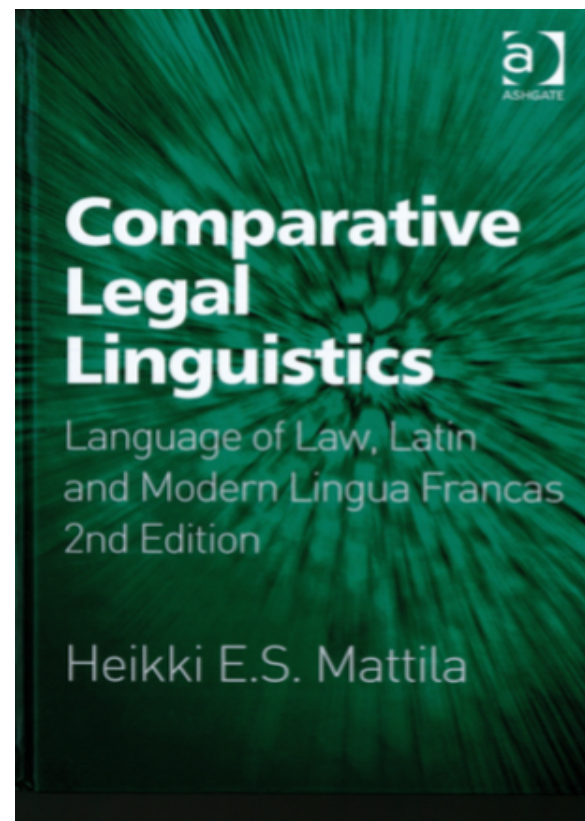
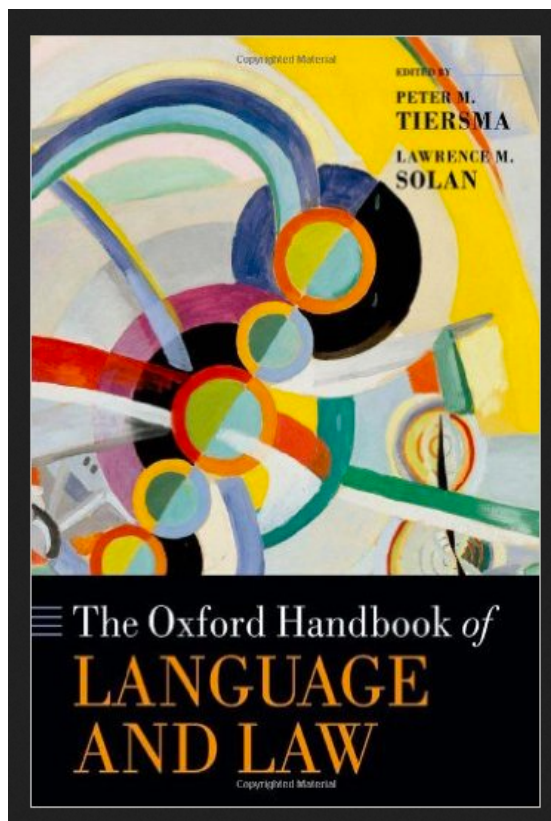

Juridik på svenska i Finland. Perspektiv på språk och rätt

Scriptums förlag, cirka 350
sidor, utkommer augusti 2016

2. Juridik + språk = sant!

Är det så här?

”Det går helt enkelt inte att bli en bra jurist om man inte skriver väl.”
(Jensen, Rylander & Lindblom, *Att skriva juridik. Regler och råd*, 2006, s. 16)

” Att skriva en god juridisk svenska kräver inte att man har ett särskilt uttrycksfullt språk eller utvecklar någon stilistisk elegans. Sådant kan knappast läras in i egentlig mening utan förutsätter antingen en viss fallenhet eller ett målinriktat, långvarigt och hårt arbete med just språket.”
(Jensen m.fl., 2006, s. 16)

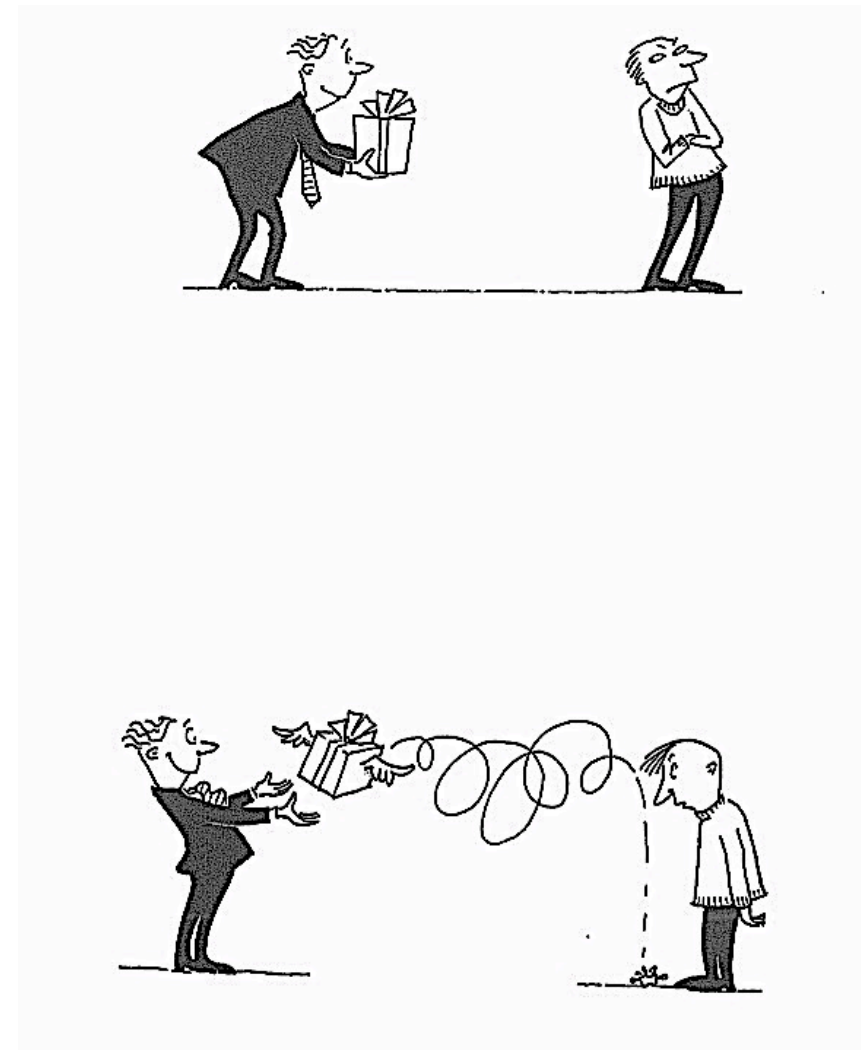
Och/eller så här?

”Språket är juristens viktigaste verktyg – det är ett påstående vi ofta hör när vi pratar om att skriva juridiska texter. Men det är sällan någon som säger att kommunikation är juristens viktigaste färdighet. Vi tror att den aspekten av juridiskt skrivande ofta glöms bort. Jurister behöver kunna språket, men de behöver också kunna kommunicera.” (Englund Hjalmarsson &

Mattson, *Juristens skrivhandbok*, 2013, s. 1)

Kommunikation utan/med problem?

(ur Cassirer, *Stil, stilistik & stilanalys*, 2003, s. 21–23)

Kommunikation i juridiska sammanhang

- Kommunikation mellan fackmän eller fackman och lekman
- Fortsatt kommunikation mellan fackmän eller fackman och lekman (textkedjor, textnätverk)
- Viktig kommunikationssituation
- Eventuellt emotionell kommunikationssituation
- Symmetrisk och/eller asymmetrisk kommunikationssituation

”En professionell jurist kommunicerar i ögonhöjd.”

(Englund Hjalmarsson & Mattson, 2013, s. 28)

Kommunikativa utmaningar för jurister

(ur Ehrenberg-Sundin, Hur lagspråket påverkar myndigheternas texter. Behovet att bryta juridiska textmönster, i: *Fagspråk i Norden*, 1993, s. 211)

- Uppgiften
- Mottagarna
- Texterna
- Sändarna och situationen

3. Juridikens språk = ?

”Juristspråket är inget enhetligt begrepp.”

(Jensen m.fl., 2006, s. 13)

- Författningstexter
- Avtalstexter
- Vetenskapliga texter (doktrinen)
- Rättegångsinlagor och domar
- Beslut av förvaltningsmyndigheter
- Kommittébetänkanden och andra utredningar

Juridisk svenska: några ”egenheter”

- Vokabulär
- Grammatik
- Stil/stilar
- Verbala och icke-verbala resurser

Vokabulär: exempel

pacta sunt servanda

”En grundläggande princip inom avtalsrätten är den så kallade ’pacta sunt servanda’-regeln, vilket är latin för ”avtal ska hållas”. Principen innebär att avtal är juridiskt bindande för parterna som har ingått det.” (Lawline, <<http://lawline.se/answers/15581>>)

culpös – vårdslös

”Blir man ersättningsskyldig om man varit culpös?” (Lawline, <<http://lawline.se/answers/128>>)

straff – (övrig) påföljd

”3 § Med påföljd för brott förstås i denna balk straffen böter och fängelse samt villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård. *Lag (1988:942).*”

(*Brottsbalk*, SFS 1962:700, 1 kap., 3 §)

anföra besvär – överklaga

”UNDVIK **besvär** (om att överklaga beslut). SKRIV **HELLRE överklagande** (Svarta listan, 2004, versaler och fet stil i originalet)

Grammatik: exempel

(hämtad från <www.stance.se/hen-ar-valkommen-till-domstolen>, <<http://spraktidningen.se/artiklar/2008/04/alla-skall-skola-skrivas-ska>>

”Skriv korta meningar och undvik invecklade satsbyggnader”

(*Domstolsverkets handböcker*, <http://www.dvhandbok.domstol.se/tvistemal/avsnitt%2010.htm#_Toc36946745>, fet stil i originalet)

SKRIFTLIG REVOLUTION

Bild:

Alla skall skola skrivas ska

G+1 0

Tweeta

Gilla

0

Nu får ivriga skribenter i Regeringskansliet hålla hårt i pennan. Annars är det risk att den löper amok och låter dubbeltecknade l hamna fel. Så här strängt står det i en promemoria till de anställda: ”I alla officiella texter från Regeringskansliet som offentliggörs fr.o.m. riksmötets öppnande den 18 september 2007 bör man skriva ska i stället för skall.” Sedan följer en lista över olika texttyper, och hur man i dessa bör ”hantera övergången” från skall till ska.

– Vi hoppar minsann inte på några språkliga modetrender, säger kansliets språkexpert Stina Malmberg. Tvärtom lunkar vi stillsamt efter när språkbruket satt sig rejält

30 JANUARI, 2013

Hen är välkommen till domstolen!

Sanna Bergenheim / UNCATEGORIZED / Domare, domstol, humanjuridik, jämlikhet, jämställdhet, jurist,

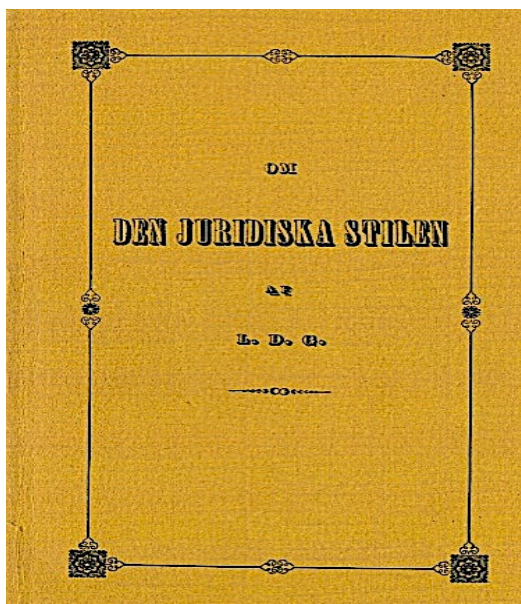
juristbranschen, jurister, juristjobb, juristutbildning, kund, process, Tingsrätt / 0 Comments

Stil/stilar: exempel

Louis De Geer, 1818–1896, och *Om den juridiska stilen*, 1853 (1985) (hämtad från <www.historiesajten.se/visainfo.asp?id=273>)

”Ty den rätt kraftiga och
värdiga lagstilen är
företrädesvis *tydlig, kort,
allvarsam, ren och
oprydd.*”

(L. D. G., 1985, s. 10–11, kursiv stil i originalet)

”Så bör också en Dom, lik en
rättvisans tempelbyggnad,
vara affattad i en ren, enkel
och strängt regelbunden stil.”

(L. D. G., 1985, s. 7)

Verbala och icke-verbala resurser: exempel

(utifrån Schultz, "Språk, juridik och stil", ppt, <www.juridicum.su.se/user/mas.c>)

- Försiktigt språkbruk → stöd för påståenden behövs, förbehåll kan göras och värdeomdömen undviks ofta
- Konservativt språkbruk → språklig korrekthet eftersträvas och möjligen görs visst motstånd mot förändringar av språkbruket
- Övertygande språkbruk → verbala och icke-verbala resurser utnyttjas på bästa sätt

Verbala och icke-verbala resurser: exempel

”Kläderna ska signalera min kunskap och expertis. Mina klienter förväntar sig att jag ska se ut som en advokat, inte bara agera som en.”

(Elisabeth Massi Fritz, <<http://rodeo.net/just-nu/2012/10/18/elisabeth-massi-fritz-ar-en-norrback-hero>>)

4. Juridikens språk – till nytta!

Att formulera rättsregler ...

(Miljöbalk, SFS 1998:808)

PÅFÖLJDER

29 kap. Straffbestämmelser och förverkande

1 § Den som med uppsåt

1. förorenar mark, vatten eller luft på ett sätt som medför eller kan medföra sådana hälsorisker för människor eller sådana skador på djur eller växter som inte är av ringa betydelse eller annan betydande olägenhet i miljön,

2. förvarar avfall eller annat ämne på ett sätt som genom förorening kan medföra hälsorisker, skador eller annan olägenhet som anges under 1, eller

3. orsakar betydande olägenhet i miljön genom buller, skakning eller strålning

döms, om inte behörig myndighet har tillåtit förfarandet, eller detta är allmänt vedertaget, för *miljöbrott* till böter eller fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, skall gärningsmannen dömas till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om det har vållat eller kunnat vålla varaktiga skador av stor omfattning eller om gärningen annars varit av särskilt farlig art.

Om gärningen med hänsyn till omständigheterna kan anses försvarlig, döms inte till ansvar enligt denna paragraf.

Att informera om rättsregler ...

(Gislaveds kommun om miljöbalken, <<https://www.gislaved.se/download/18.2caf515d13a4d67cabf88da/1443683705081/Miljøbalken.pdf>>)

Straffbestämmelser och förverkande (29 kap.)

Miljöbalken innehåller ett antal olika straffbestämmelser med egna brottsbenämningar. Straffen för dessa brott har skärpts. I flera fall sänks kraven på straffbarhet från grov oaktsamhet till oaktsamhet av normalgraden.

För miljöbrott skall dömas vid olika former av uppsåtligt orsakande av förorening och annan skada. Om motsvarande brott begås av oaktsamhet benämns det vållande till miljöstörning.

Med juridiskt språk kan man

(delvis utifrån Mattila, *Comparative Legal Linguistics. Language of Law, Latin and Modern Lingua Francas*, 2013, kap. 2; hämtade från <www.svea.se/Domstolar/sveaohovratt/Dokument%20och%20PM/Svea_hovratts_sigill_vapen_och_lottningsask.pdf>, <https://images.cdn.yle.fi/image/upload/fl_kep_iptc/w_960,h_540,c_crop,x_0,y_0/u_14-svyle-199795546a1fbf7539c,a_hflip,e_pixelate,e_blur:2000,w_1100,h_619,c_fill/v1416241110/14-svyle-199795546a1fbf7539c.jpg>, <<http://sebbe.fi/wp-content/uploads/2015/02/finlands-lag-dura-lex-se-d-le-x.jpg>>)

- formulera och tillämpa rättsregler
- förmedla budskap med juridiskt innehåll
- bidra till rättsreglernas auktoritet
- bidra till juristers yrkesidentitet
- förvalta och förmedla ett kulturarv

5. Juridikens språk – till glädje?

Juridiskt språk bidrar till samhörighet!

”an in-house language encourages among lawyers a feeling of solidarity towards their colleagues; it consolidates professional identity in legal circles, and expresses the commitment of lawyers to the values and traditions of their profession. From this standpoint, Latin and legal jargon possess a special value.” (Mattila, 2013, s. 65)

Glädje över samhörigheten?

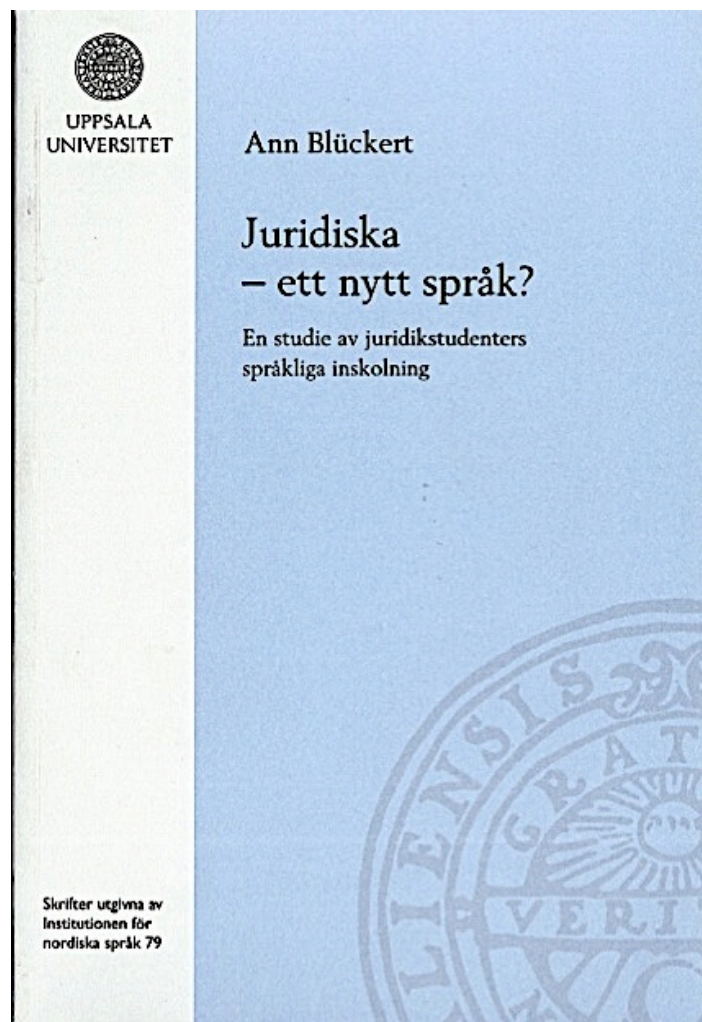
(hämtad från <<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article15633723.ab>>)
(Malin Persson Giolito, Vanligt folk, i: *Dubbla slag*, 2008, s. 8)

För inte så länge sedan ägnade jag fyra arbetsdagar åt att skriva ett komplicerat juridiskt dokument. Det fanns lösa trådar i resonemanget. Jag kallade till möte. Vad gjorde vi? Vi pratade om var en fotnot ska placeras, före eller efter skiljetecken, och vad placeringen har för konsekvenser för fotnotens betydelse. Mötet pågick i timmar. Efter en sårig diskussion kom vi fram till en kompromiss. En språklig kompromiss. De juridiska frågetecknen finns fortfarande kvar.

6. Juridikens språk – till besvär!

Besvär för blivande jurister?

”Juridisk svenska är ett helt nytt språk – som att lära sig utrikiska.” (s. 10, lärare på juristprogrammet vid

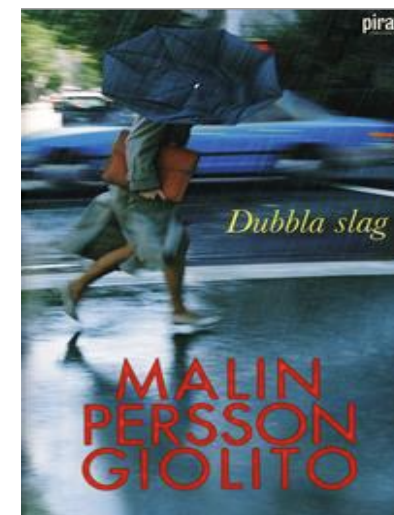
Uppsala universitet som lämnar tillbaka den första skrivuppgiften till en grupp studenter)

”Vissa börjar prata juridiska från första lektionen och jag fattar ingenting.” (s. 10, student på

juristprogrammet)

Besvär för yrkesverksamma jurister?

(hämtad från Malin Persson Giolito, 2008, s. 8)

Jag minns den första promemoria jag skrev som nyanställd biträdande jurist på Sveriges då näst största affärsjuridiska byrå. Vad promemorian handlade om har jag glömt, men det var sista gången i mitt liv jag skrev en mening med formuleringen ”huruvida om”. Det var nämligen då jag lärde mig att ”huruvida” och ”om” är synonymer och att skriva dem efter varandra den mest fåniga form av upprepning.

Så har det fortsatt.

Besvär för lekmän?

(ur Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien, 2009)

gäldenär substantiv ~en ~er

ORDLED: gäld·en·är·en

- part i ekonomisk överenskommelse som står i skuld till den andra parten om person, företag etc.

SYN. **debitor** **JFR** **borgenär**

EXEMPEL: *huvudgäldenär; medgäldenär; växelgäldenär; bolaget försatte ett tiotal gäldenärer i konkurs*

HIST.: sedan 1523; jfr fornsv. *giäldenär* 'fordringsägare'

Besvär för lekmän?

(ur Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien, 2009)

borgenä'r [bårj-] substantiv ~en ~er

ORDLED: borg·en·är·en

- part i en ekonomisk överenskommelse som har fordringar på den andra parten om person, företag etc.

SYN. **fordringsägare** **JFR** **gäldenär**

EXEMPEL: *borgenärerna kommer inom kort att begära företaget i konkurs*

HIST.: sedan 1678; bildn. till **borga 1** i den äldre bet. 'låna ut'

Besvär för lekmän?

(ur Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien, 2009)

borgensman [bår`jens-] substantiv ~*nen borgensmän*, best.
plur. *borgensmännen*

ORDLED: borg·ens|mann·en

- person som går i borgen för en annan person för lån e.d.

JFR *garant*

HIST.: sedan förra hälften av 1300-talet (Södermanna-Lagen);
fornsv. *borghana man*, *borgens man*

Besvär för lekmän?

(hämtad från <<http://domstolsvardag.se/vara-skribenter/>>)

”– Språket [i domar] är ofta stolpigt, meningarna långa, ordföljden inte korrekt och ord används som endast jurister begriper. Sammantaget och tillsammans med att många domar är ostrukturerade leder det till att den enskilde[,] trots hjälp av advokaten[,] inte begriper vad som står i domen.”

(Fredrik Bohlin, i: Nils Funcke, Den svåra konsten att skriva begripliga domar, *Advokaten* 79:1, 2013)

Fredrik Bohlin
Rådman vid Hässleholms tingsrätt

7. ALLRA SIST

Juridikens språk: fackmannen (och lekmannen)

(hämtad från <<http://www.flaskborsten.se/Bilder/LuDNE-s.jpg>>)

”En Lagklok bör ejj allenast
förstå andras skriffter, utan
ock måste sielf kunna tala och
skrifwa med beskied,
efftertryck och behag ...”

(Inledning
*Til Then Swenska Iurisprudentiam Civilem, Af Naturens Lagh Och Sweriges
Rikes äldre och nyare Stadgar utdragen och uppsatt af DAVID NEHRMAN Juris
Patrii & Rom. Prof. Ord. (1729) [1979], 34 §*)

Juridikens språk: fackmannen och lekmannen

(hämtad från <www.sprakochfolkminnen.se/sprak/klarsprak.html>)

Klarspråk

Klarspråk är myndighetstexter skrivna på ett vardat, enkelt och begripligt språk. Det handlar ytterst om demokrati: att alla ska ha tillgång till och rätt att förstå vad som står i texter som skrivs av myndigheterna.

Språkrådet arbetar med att främja klarspråk på myndigheter, kommuner, landsting, universitet, organisationer och företag.

Juridikens språk ska

- vara till så stor **nytta** som möjligt – för både fackmän och lekmän!
- ge så lite **besvär** som möjligt – för både fackmän och lekmän!
- kanske rentav ge lite **glädje** – i alla fall åt fackmän!

För allra viktigast ...

(ur Klarspråk lönar sig, Ds 2006:10, s. 9)

